

นวัตกรรมการบริหารการศึกษา EDUCATIONAL ADMINISTRATION INNOVATION

¹พระครูสมุทรทอง ฐิตปัญโญ (บุตรดี) PhrakhrusamuThong Thitapanyo (Butdee)*

²สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo ³มนัสนันท์ บุญปู Manassanan Boonpoo

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: thomg.mcu@gmail.com

Article Received: March 27, 2025. Revised: April 29, 2025. Accepted: April 30, 2025.

บทคัดย่อ

นวัตกรรมเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ สิ่งที่ทำขึ้นใหม่ หรือพัฒนาขึ้นใหม่ สิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา การใช้ความรู้ ความคิด คิดต่อยอดความคิดเก่า ความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ การใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ การเรียนรู้ การจัดการความรู้ องค์ความรู้ วิธีการ เทคนิค กระบวนการ การปฏิบัติ หลักการปฏิบัติ ระบบ รูปแบบ การกระทำ แนวคิด ทฤษฎี การใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ ในลักษณะการสร้างสิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมถึงสื่อวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ใหม่ๆ โดยมีความหมาย คือ (1) เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อน (2) เป็นสิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่นำมาใช้ใหม่ (3) เป็นการนำนวัตกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาดัดแปลงให้ดีขึ้นแล้วนำมาใช้ใหม่

นวัตกรรมการบริหารการศึกษา เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางแนวคิด กระบวนการทำงาน หรือรูปแบบใหม่ๆ ในการบริหารจัดการโรงเรียนอันมาจากการสร้าง พัฒนา ต่อยอด หรือประยุกต์องค์ความรู้ที่อาจจะมาจากสาขาแขนงวิชาอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและคุณภาพในการบริหาร ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงนโยบายและยุทธศาสตร์ผ่านแนวคิดและการวางแผนที่สร้างสรรค์ 2) นวัตกรรมด้านสินค้าและบริการ ในที่นี้มุ่งพัฒนาสินค้า (ผู้รับบริการคือนักเรียน) และบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งมอบภาครัฐ 3) นวัตกรรมการให้บริการ/การส่งมอบงาน มุ่งปรับปรุงวิธีการและเส้นทางการให้บริการ 4) นวัตกรรมด้านกระบวนการและการบริหารองค์การ มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพและโครงสร้างองค์กรภายใน 5) นวัตกรรมด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ มุ่งปรับปรุงการมีส่วนร่วมและการสื่อสารภายในกระบวนการภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับกับหลักการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA เป็นเทคนิคการใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียน มีองค์ประกอบ 9 ด้าน ดังนี้ 1) การขับเคลื่อนด้านการบริหารโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการ มีปัจจัยหลักจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้นำ ชุมชน บรรยากาศการเรียนรู้ เทคโนโลยี เป้าหมาย 2) การขับเคลื่อนด้านการสอน คือ ผู้อำนวยการ มีปัจจัยหลัก จำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักสูตรและการประเมิน รูปแบบและการปฏิบัติการสอน การพัฒนาวิชาชีพ 3) การขับเคลื่อนด้านการเรียนรู้ คือ นักเรียน มีปัจจัยหลักได้แก่นักเรียนได้มีส่วนร่วมและสามารถลงมือทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: นวัตกรรม, นวัตกรรมการบริหาร, นวัตกรรมการบริหารการศึกษา

Abstract

Innovation is the creation of something new, something newly made or developed, something created to solve problems and develop, the use of knowledge, ideas, thinking to expand on old ideas, creative ideas that are useful, utilization of new ideas, learning, knowledge management, knowledge, methods, techniques, processes, practices, principles of practice, system, pattern, action, concept, theory. Utilization of new ideas in the form of creating new inventions, new products, including new media, equipment, and tools had three meanings: (1) it is something new that no one has ever done before, (2) it is something new that has been done in the past but is being used again, (3) it is taking an existing innovation and developing it to be better and then using it again.

Educational administration innovation is a process of creating new ideas, working processes or models in school management that come from creation, development and extension or apply knowledge that may come from other branches of knowledge, which will result in the development of efficiency, effectiveness, and quality of management. It consists of 1) Policy and strategic innovation, which focuses on improving policies and strategies through creative ideas and planning. 2) Product and service innovation, which aims to develop products (service recipients are students) and services to increase efficiency in public sector delivery. 3) Service/work delivery innovations aim to improve service delivery methods and routes. 4) Organizational process and management innovations aim to develop internal organizational efficiency and structure. 5) Innovation in process interaction aims to improve participation and communication within government processes. Which is consistent with the school management principles according to PA, is a technique for using innovation in school management which has 9 components as follows: 1) The driving force of school, 2) Teaching driving force: The director has 3 main factors: curriculum and assessment, teaching format and practice, and professional development. 3) Learning drivers: Students have the main factors of participation and being able to do things by themselves.

Keywords: Innovation, Management Innovation, Educational Administration Innovation

บทนำ

นวัตกรรมนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ในช่วงศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลง (disruption) ในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ที่มีการพัฒนาตนเองอย่างมาก การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ทันสมัยรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาก็เกิดองค์ความรู้ใหม่อย่างมากมายขึ้น รวมทั้งมีแหล่งเรียนรู้แบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิมที่มีความหลากหลายที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกที่ทุกเวลา (anytime, anywhere) ดังนั้น การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย การผลิตและพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของมนุษย์จึงต้องมีมากขึ้นเพื่อให้มนุษย์เรียนรู้ได้มากหลากหลาย เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูง การพัฒนานวัตกรรม การจัดการการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเหล่านี้ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในอนาคต (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, ภัทรพร สุทธิรัตน์, 2557) ดังนั้นในบทความนี้จะนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพรวมและเข้าใจความหมายของคำว่านวัตกรรม นวัตกรรมการบริหารการศึกษา แนวคิดการสร้างสรรค่นวัตกรรมการบริหารการศึกษา กระบวนการจัดการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา เทคนิคการใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA อันจะนำไปสู่การเข้าใจการสร้างสรรค่นวัตกรรมด้านอื่นๆ ต่อไป

ความหมายของนวัตกรรม

นวัตกรรมคืออะไร อะไรเป็นนวัตกรรม หรืออย่างไรจึงเรียกว่า “นวัตกรรม” หนึ่งในปัญหาของการนำประเทศสู่ความเป็นนวัตกรรมหรือองค์กรนวัตกรรมคือการทำทำความเข้าใจในนิยามของคำว่า “นวัตกรรม” ที่ชัดเจน บ่อยครั้งที่ผู้สับสนระหว่างคำว่า “นวัตกรรม (Innovation)” กับคำว่า “สิ่งประดิษฐ์ (Invention)” ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

คำว่า “นวัตกรรม” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Innovation” (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และภัทรพร สุทธิรัตน์; วาสนา กิริติจำเริญ, 2557) มาจากรากศัพท์ในภาษาละตินว่า “Innovare” มีความหมายว่า “ทำสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น” (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2550; สุชาติ ไตรภพสกุลและชาคริต พิษญาญกุล, 2567; เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2567) โดยมีรูปศัพท์เดิมมาจากภาษาบาลี คือ นว + อตต + กรรม (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และภัทรพร สุทธิรัตน์, 2557) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา คำว่า “นวัตกรรม” มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมีการใช้คำว่า นวัตกรรม ในคำโฆษณาสินค้าเกือบทุกประเภท ซึ่งมีนักการศึกษาให้ความหมายไว้แตกต่างกัน

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2549, 2553, 2562) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า นวัตกรรมคือ “สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม” (Innovation as new thing derived from the exploitation of knowledge and creativity, leading to enhancement of social and economic value)

กิริติ ยศยิ่งยง (2552) กล่าวว่า นวัตกรรมอาจหมายถึงสิ่งใหม่ ซึ่งอาจประกอบด้วย 1) สิ่งใหม่ที่เคยมีผู้ใดทำมาก่อนเลย 2) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่ได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ 3) สิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

จิรประภา อัครบวร (2552) กล่าวว่า นวัตกรรม คือ การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือการคิดต่อยอดจากความคิดเก่าแต่จะต้องเป็นความคิดที่สามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริง

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ พักตร์ผจง วัฒนสินธุ์ อัจฉรา จันทร์ฉาย ประกอบ คุปรัตน์ (2553) ได้พิจารณาประเด็นแก่นหลักสำคัญของคำนิยามนวัตกรรมแล้วพบว่ามียุ่ 3 ประเด็นที่เป็นมิติสำคัญของนวัตกรรม ก็คือ

1. ความใหม่ (Newness) สิ่งที่จะได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้นมิติแรกที่จะต้องมียุ่คือ ความใหม่ หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้ (Utterback, 1971. 1994. 2001; Tushman and Nadler, 1986; Freeman & Soete, 1997; Betje, 1998; Herkema, 2003; Schilling, 2008)

2. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) ในมิติประการที่สองที่ถูกกล่าวถึงเสมอ ในลักษณะของการเป็นนวัตกรรม ก็คือ การให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้นๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอาจจะสามารถวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง หรือไม่เป็นตัวเงินโดยตรงก็ได้ (Utterback, 1971. 1994. 2004; Drucker, 1985. 1993; Damanpour, 1987; Smits, 2002; DTI, 2004)

3. การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity) ในมิติที่สำคัญ ก็คือการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ หมายความว่า สิ่งที่จะถือเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ การทำซ้ำ เป็นต้น (Evan, 1966; Drucker, 1985. 1993; Rogers, 1995; Perez-Bustamante, 1999; Smits, 2002; Herkema, 2003; Lemon and Sahota, 2003; DTI, 2004; Schilling, 2008)

ราชบัณฑิตยสถาน (2555) อธิบายว่า นวัตกรรม หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของความคิด วิธีการ การกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ โดยสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือใหม่เพียงบางส่วน และอาจใหม่ในบริบทใดบริบทหนึ่งหรือในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

จิราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560) กล่าวว่า นวัตกรรม หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่นำมาปรับใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการเพื่อให้งานที่ปฏิบัติอยู่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และเกิดสิ่งใหม่ในองค์กร

พัชรพร อยู่ยีน, อภิญญา ภูมิโสภา และศิริยาธิ (2560) กล่าวว่า นวัตกรรม คือ สิ่งที่เกิดจากความคิด วิธีการ การกระทำ หรือสิ่งประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ที่นำมาใช้ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคม หรือนำมาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม แม้ว่าความคิด วิธีการ การกระทำ หรือสิ่งใหม่ๆ นั้นจะเคยใช้ในสังคมอื่นได้ผลดีมาแล้วก็ตาม แต่ถ้านำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีกแห่งหนึ่งก็จัดว่าเป็นนวัตกรรม ดังนั้น ความเป็นนวัตกรรมจะถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่ และมีจุดเริ่มต้นที่ความพยายามในการแก้ปัญหา หรือความพยายามที่จะแสวงหาความรู้ความจริงที่ยังไม่ปรากฏชัดแจ้งมาก่อน โดยที่นวัตกรรมนี้เกิดขึ้นในสังคมก็เพราะเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน หรือดำรงชีวิตที่ดีขึ้น การยอมรับนวัตกรรม จึงเป็นการที่บุคคลได้นำเอาความรู้ ความคิด วิธีการ หรือสิ่งใหม่ๆ มาใช้มาปรับปรุง เพื่อการประกอบอาชีพที่ดีขึ้นเป็นการนำความคิด หรือพฤติกรรมมาใช้ที่เป็นสิ่งใหม่กับองค์กร โดยอาจเป็นสินค้าใหม่ บริการใหม่ หรือเทคโนโลยีใหม่

จิตติมา วรรณศรี (2563) กล่าวว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา โดยคิดค้นและสร้างสิ่งใหม่ซึ่งอาจจะเป็นแนวคิด วิธีการ กระบวนการ ระบบ รูปแบบหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ สามารถจำแนกการสร้างนวัตกรรมได้ 2 แนวทาง ได้แก่ (1) การสร้างสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน และ (2) การปรับปรุงพัฒนาสิ่งเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีกว่าเดิม

รัตน์ บัวสนธิ์ (2563, 2567) กล่าวว่า นวัตกรรม หมายถึง การทำสิ่งใหม่ ๆ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ นวัตกรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ได้แก่ เทคนิควิธีการ แนวคิด ทฤษฎี เป็นต้น และนวัตกรรมที่เป็นลักษณะรูปธรรม ได้แก่ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ใหม่ ๆ เป็นต้น

นาซล สมบูรณ์สิน (2564) กล่าวว่า นวัตกรรม คือ การปฏิบัติหรือลงมือกระทำจากการร่วมมือกันของผู้นำและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในรูปแบบผลิตภัณฑ์ กระบวนการหรือบริการ เพื่อนำไปใช้ในการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือแสวงหาโอกาสและพัฒนาจุดเด่นให้กับองค์กรให้ดียิ่งขึ้น

ฐาปนี สีเฉลียว (2564) กล่าวถึง นวัตกรรมว่า เป็นแนวคิด หลักการปฏิบัติ เทคนิควิธีการ และสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยนวัตกรรมนั้นอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่มีอยู่เดิมก็ได้ การสร้างและพัฒนาเป็นการใช้หลักการ ทฤษฎี ผ่านการทดลองวิจัยจนเชื่อถือได้ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา และเป็นการเตรียมพลเมืองในอนาคตให้พร้อมสำหรับชีวิตและการทำงาน

สุกัญญา แซ่มซ้อย (2565) กล่าวว่า นวัตกรรมเป็นการกระทำหรือการสร้างสิ่งใหม่ที่มีการพัฒนาแนวคิดหรือปรับเปลี่ยนวิธีการ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทั้งในลักษณะที่เป็นผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการหรือรูปแบบธุรกิจใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับผลลัพธ์

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และภัทรพร สุทธิรัตน์ (2567) กล่าวว่า นวัตกรรมมีความหมาย 3 นัย คือ (1) นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อน หรือ (2) นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่นำมาใช้ใหม่ หรือ (3) นวัตกรรมเป็นการนำนวัตกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาดัดแปลงให้ดีขึ้นแล้วนำมาใช้ใหม่

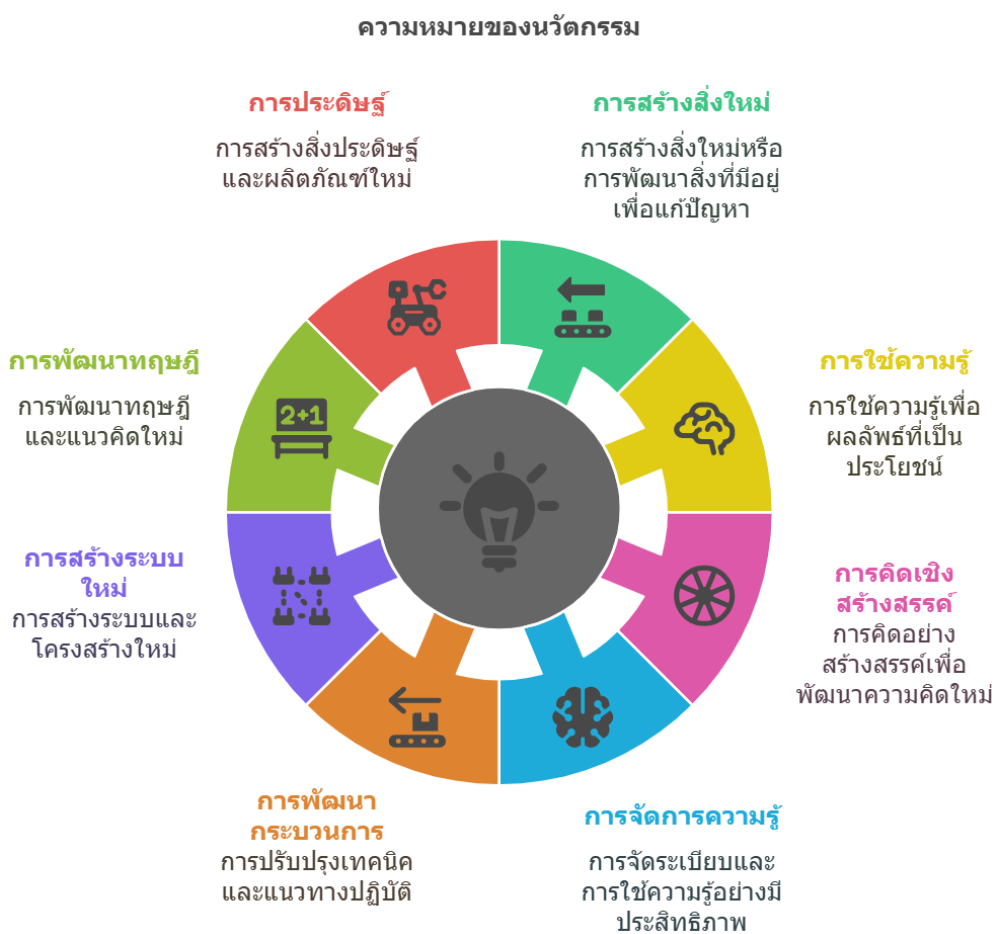
สุชาติ ไตรภพสกุล และชาคริต พิษยางกูร (2567) อธิบายว่า นวัตกรรม คือ สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น หรือเกิดการพัฒนาจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์ การจัดการความรู้ และองค์ความรู้ที่สามารถสร้างประโยชน์ได้ตั้งแต่ระดับตนเอง ไปจนถึงระดับโลก โดยนวัตกรรมเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จในการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน และสามารถส่งมอบคุณค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างต่อเนื่อง การทำนวัตกรรมในองค์กรจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้านในองค์กรนับตั้งแต่การนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ โครงสร้างรูปแบบองค์กรใหม่ ระบบบริหารจัดการ กระบวนการทางเทคโนโลยีใหม่ รวมถึงแผนงานใหม่ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบุคลากรภายในองค์กรอีกด้วย โดยสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดส่งผลอย่างมากต่อการจะก่อให้เกิดความมั่นคงของธุรกิจในระยะยาว (Long-term stability) การเจริญเติบโตของอัตราผลกำไร (Growth) ผลตอบแทนสำหรับผู้ถือหุ้น (Shareholder returns) และความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

เนตรพัฒนา ยาวีราข (2567) กล่าวว่า นวัตกรรม คือ การผลิต การเรียนรู้ และการใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ เพื่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการกำเนิดผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการผลิตใหม่ การปรับปรุงเทคโนโลยี การแพร่กระจายเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์และเกิดผลทางเศรษฐกิจและสังคม

ในความหมายของคำว่า นวัตกรรมตามคำนิยามของนักวิชาการไทยจึงกล่าวสรุปได้ว่า นวัตกรรมหมายถึง สิ่งใหม่ สิ่งที่ทำขึ้นใหม่ หรือพัฒนาขึ้นใหม่ สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา การใช้ความรู้ ความคิด คิดต่อยอดความคิดเก่า ความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ การใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ การเรียนรู้ การจัดการความรู้ องค์ความรู้ วิธีการ เทคนิค กระบวนการ การปฏิบัติ หลักการปฏิบัติ ระบบ รูปแบบ การกระทำ แนวคิด ทฤษฎี การใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ ในลักษณะการสร้างสิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ใหม่

รวมถึงสื่อวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ใหม่ๆ โดยมีความหมายสามนัยยะ ดังนี้คือ 1) เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อน หรือ 2) เป็นสิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่นำมาใช้ใหม่ หรือ 3) เป็นการนำนวัตกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาดัดแปลงให้ดีขึ้นแล้วนำมาใช้ใหม่ โดยรวมเป็นการกระทำ หรือการสร้างสิ่งใหม่ๆ 2 แบบ คือ 1) ลักษณะนามธรรม ได้แก่ ความรู้และการจัดการความรู้ ความคิด การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการ กระบวนการ หลักการ ระบบ รูปแบบ แนวคิด ทฤษฎี 2) ลักษณะรูปธรรม ได้แก่ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ใหม่ๆ สิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ

ทั้งนี้ ผู้เขียนได้สรุปความหมายของนวัตกรรมตามคำนิยามของนักวิชาการในแง่มุมต่างๆ ตามภาพที่ 1 สรุปความหมายของนวัตกรรมในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ 1 ความหมายของนวัตกรรมในแง่มุมต่างๆ

นวัตกรรมการบริหารการศึกษา

แนวคิดนวัตกรรมการบริหารนั้น สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาได้ให้ความหมายคำว่า “นวัตกรรมการบริหาร” ว่าเป็นนวัตกรรมเกี่ยวกับระบบ รูปแบบ วิธีการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีข้อจำกัดต่างๆ (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2549) สอดคล้องกับสุกัญญา แซ่มซ้อย (2555) ที่ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมทางการบริหารว่า เป็นเรื่องของการคิดค้นและเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดการองค์การใหม่ ที่ส่งผลให้ระบบการทำงาน การผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์การดำเนินงานขององค์การมี

ประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยนวัตกรรมทางการบริหาร เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องของนโยบาย โครงสร้างองค์กร ระบบ รูปแบบและกระบวนการจัดการในองค์กร ส่วนบุญเลิศ วีระพรกานต์ (2553) ได้ให้ความหมายนวัตกรรมการบริหารว่าเป็นการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพื่อพัฒนาองค์กรในการบริหารจัดการที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

นอกจากนี้เสาวลักษณ์ ณ พัทลุง (2556) กล่าวว่า นวัตกรรมการบริหารว่า เป็นเป็นแนวคิด วิธี และรูปแบบใหม่ๆ ในการจัดการองค์กร การดำเนินงาน และการให้บริการ อันเป็นผลมาจากการสร้าง พัฒนา เพิ่มพูน ต่อยอด หรือประยุกต์ใช้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและคุณภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ สำหรับนวัตกรรมการบริหารภาครัฐมีขอบเขตอยู่ภายใต้กรอบบทบาทและหน้าที่ของรัฐบาล ดังนี้

1. นวัตกรรมเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ (Strategy/Business Concepts Innovation) เป็นการคิดค้น ออกแบบ หรือกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ภารกิจ เป้าประสงค์ใหม่ขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์หรือวางทิศทางใหม่ในการนำพาองค์กรในอนาคต
2. นวัตกรรมด้านสินค้าและบริการ (Service and product Innovation) เป็นการปรับปรุงปรับเปลี่ยนรูปลักษณะและการออกแบบของสินค้าและบริการ เช่น บัตรประจำตัวประชาชนแบบ Smart Card หน่วยบริการเคลื่อนที่ (mobile unit)
3. นวัตกรรมการให้บริการ/การส่งมอบงาน (Delivery Innovation) ได้แก่ การสร้างหรือปรับเปลี่ยนแนวทาง/รูปแบบในการบริการหรือการติดต่อกับประชาชน เช่น การให้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต
4. นวัตกรรมด้านกระบวนการ และการบริหารองค์กร (Process and Organization Administration Innovation) ได้แก่ การออกแบบโครงสร้างองค์กร และกระบวนการภายในใหม่ เช่น การจัดตั้งหน่วยบริการรูปแบบพิเศษเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ในการบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การพัฒนาแนวทางการบริการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล เป็นต้น
5. นวัตกรรมด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ (Process Interaction Innovation) ได้แก่ แนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาระบบความสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ หน้าที่กับภาคส่วนอื่น ๆ ขึ้นใหม่ เช่น การพัฒนากระบวนการให้บริการในงานปฏิสัมพันธ์กันอย่างครบวงจร (เสาวลักษณ์ ณ พัทลุง, 2556)

นอกจากนี้ จิตติมา วรณศรี (2563) ได้กล่าวถึงนวัตกรรมการบริหารการศึกษาว่าเป็นแนวทาง รูปแบบ ระบบ วิธีการ หรือกระบวนการบริหารจัดการแบบใหม่ที่สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษา องค์กรทางการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย

สรุปได้ว่า นวัตกรรมการบริหารการศึกษา หมายถึง แนวคิด กระบวนการทำงาน หรือรูปแบบใหม่ๆ ในการบริหารจัดการโรงเรียนอันมาจากการสร้าง พัฒนา ต่อยอด หรือประยุกต์องค์ความรู้ที่อาจจะมาจากสาขาแขนงวิชาอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและคุณภาพในการบริหาร ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงนโยบายและยุทธศาสตร์ผ่านแนวคิดและการวางแผนที่สร้างสรรค์ 2) นวัตกรรมด้านสินค้าและบริการ ในที่นี้มุ่งพัฒนาสินค้า (ผู้รับบริการคือนักเรียน) และบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งมอบภาครัฐ 3) นวัตกรรมการให้บริการ/การส่งมอบงาน มุ่งปรับปรุงวิธีการและเส้นทางการให้บริการ 4) นวัตกรรมด้านกระบวนการและการบริหารองค์กร มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพและโครงสร้างองค์กรภายใน 5) นวัตกรรมด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ มุ่งปรับปรุงการมีส่วนร่วมและการสื่อสารภายในกระบวนการภาครัฐ ดังแผนภาพที่ 2

นวัตกรรมเพื่อการบริหารภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย

ภาพที่ 2 นวัตกรรมเพื่อการบริหารภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย (เสาวลักษณ์ ณ พัทลุง, 2556)

แนวคิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารการศึกษา

นอกจากภาครัฐกิจที่จะต้องมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมแล้วภาครัฐก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องมีแนวคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมบริการการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) สนองความต้องการจำเป็นของประเทศที่เปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น 2) ไม่ให้ค่าใช้จ่ายบานปลาย และเพิ่มประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ 3) ปรับปรุงการดำเนินงานและผลลัพธ์การบริการภาครัฐรวมทั้งพิจารณานโยบายเดิมให้มีความก้าวหน้า 4) ใช้ศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศ (ชนะกสิการ์, 2550) สอดคล้องกับแนวคิดนวัตกรรม TRIZ เป็นแนวคิดใหม่สำหรับการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Hipple, 2004 อ้างถึงใน กนกพร แสนสุขสม, 2561) เป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์คิดค้นโดย Genrich S. Altshuller วิศวกรชาวรัสเซีย เป็นหลักการในการคิดค้นและออกแบบสิ่งประดิษฐ์สำหรับการแก้ปัญหา โดยได้ศึกษาจากสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ โดยหลักการของ TRIZ เป็นการคิดพัฒนาให้มีผลลัพธ์ที่ดีขึ้น ลดค่าใช้จ่าย โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและกระบวนการ Sig Sigma โดยการคิดต้องเป็นการคิดนอกกรอบซึ่งมีหลักการดังนี้

1. ผลลัพธ์อุดมคติ (Idealized Final Result) คนส่วนมากรู้จักการลากเส้นต่อจุด 9 จุดโดยลากเส้นตรง 4 เส้น การลากเส้นนี้จะต้องลากให้ออกนอกกรอบ (Lines must go outside the shape) แนวคิด TRIZ จะมุ่งตั้งคำถามว่าแล้วจะอย่างไรให้เกิดผลลัพธ์อุดมคติดังกล่าว ซึ่งคำตอบที่ได้มักไม่สามารถทำได้จริง แต่จะนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหา (Solutions) ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง กลยุทธ์ของหลักการผลลัพธ์อุดมคติจะเป็นแรงกดดันให้คิดนอกกรอบและคิดเชิงกลยุทธ์ว่าอนาคตที่ควรเป็น เป็นอย่างไร

2. น้อยแต่มาก (Less is More) เป็นหลักการ แนวคิดที่เน้นการใช้ส่วนประกอบน้อยแต่ได้ผลลัพธ์มาก ตัดในสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป โดยหัวใจของนวัตกรรมที่ประหยัด (Frugal Innovation) คือ การมุ่งเน้นความต้องการที่สำคัญของลูกค้า (Core Needs) และออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการเพื่อตรงกับความต้องการนั้น (Boumphrey, 2015 อ้างถึงใน กนกพร แสนสุขสม, 2561)

3. วิธีแก้ปัญหาที่มีอยู่แล้วแต่อยู่ในสาขาอื่น (Solutions already exist in fields remote from your own) หลักการนี้คือการให้ระบุปัญหาที่เกิดขึ้น จากนั้นให้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาจากภายนอกสาขาหรือวิธีการเดิมๆ ที่เคยใช้เพื่อให้เกิดแนวคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาใหม่ที่ได้มาจากแนวคิดการแก้ปัญหาของสาขาอื่นๆ

4. การค้นหาและการวิเคราะห์ความแตกต่าง (Search out and resolve the fundamental) ตามหลักการแรกผลลัพธ์อุดมคติมักจะมีอุปสรรคในรูปแบบของความแตกต่างนำมาสู่การวิพากษ์ ซึ่ง TRIZ จึงเสนอให้นำแหล่งที่มาของความคิดมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดใหม่ ตัวอย่างเช่น

ประเด็นวิพากษ์: ต้องการผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณภาพสูงในขณะที่ต้องลดค่าใช้จ่ายในเวลาเดียวกัน

แนวคิดเดิม: ออกแบบ->สร้าง->ตรวจสอบ->ละทิ้ง ซึ่งผลลัพธ์ของกระบวนการนี้จะทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น

แนวคิดใหม่: มุ่งเน้นหลักการของการออกแบบเพื่อตอบสนองคุณภาพและการผลิตซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะทำให้คุณภาพที่สูงขึ้นในขณะที่ค่าใช้จ่ายลดลง

5. เส้นทางวิวัฒนาการ (Lines of Evolution) แนวคิด TRIZ ได้ระบุแบบแผนของการเกิดขึ้นซ้ำๆ ว่าการเกิดขึ้นของนวัตกรรมเหล่านี้ไม่เปลี่ยนแปลงจากการสุ่ม แต่เป็นรูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สามารถคาดการณ์ได้ ซึ่งวิวัฒนาการของเทคโนโลยีและธุรกิจจะมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่สามารถคาดการณ์ได้จากสถิติประวัติของการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้นๆ

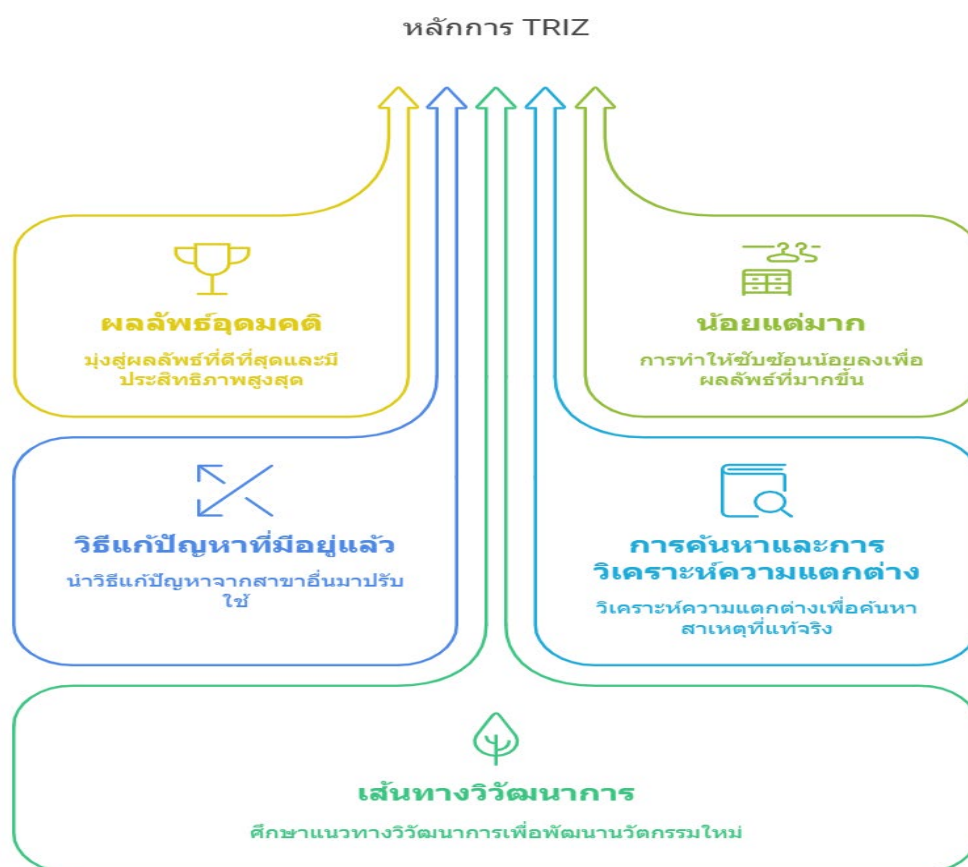
การจะได้มาซึ่งนวัตกรรมหรือการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์นั้นไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการแก้ปัญหาเดิม แต่สามารถค้นหาและสร้างสรรค์วิธีการใหม่ หรือ วิธีการเดิมที่เคยมีอยู่ในสาขานำมาแก้ปัญหา ดังนั้นสถาบัน BMGI (2016) ได้เสนอกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม ชื่อว่า BMGI's Rapid Innovation Cycle ประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้น 1 คือ การระบุปัญหาที่แท้จริง (Define) อันเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างนวัตกรรม เมื่อระบุปัญหาที่แท้จริงแล้วนั้น

ขั้นที่ 2 คือ การค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับปัญหา (Discover)

ขั้นที่ 3 คือ กลั่นกรองและคัดเลือกแนวทางที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติเพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรม (Develop) การนำแนวทางเหล่านี้จะต้องนำมาถูกกลั่นกรองและคัดเลือกแนวทางที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติมากที่สุดเพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรม

ขั้นที่ 4 คือ การนำนวัตกรรมที่สร้างสรรค์มาแล้วนั้นนำไปทดลองปฏิบัติว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่อย่างไร (Demonstrate)

ภาพที่ 3 แนวคิดนวัตกรรม TRIZ กับการแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์
(Hipple, 2004 อ้างถึงใน กนกพร แสนสุขสม, 2561)

กระบวนการจัดการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา

จากการสังเคราะห์กระบวนการจัดการนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา ของนวชล สมบูรณ์สิน (2564) พบว่า กระบวนการจัดการนวัตกรรมเป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกแบบและวางแผนดำเนินการที่ให้ความสำคัญกับการมองความสำเร็จของนวัตกรรม ภายใต้การพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดการทรัพยากรและปัจจัยที่ส่งผลในสถานศึกษาและโดยส่วนใหญ่ นักวิชาการได้อธิบายขั้นตอนไว้ มีความคล้ายคลึงกับวงจรคุณภาพการบริหารงานเชิงระบบ (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนการจัดการนวัตกรรมทางการบริหาร (Planning) เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนา โดยการสำรวจและสอบถามข้อมูลจากทั้งภายในและภายนอก นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผล ให้เห็นถึงปัญหาและความต้องการในการสร้างนวัตกรรม โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อจัดการทรัพยากร โอกาสและความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานตามแผนการจัดการนวัตกรรม (Doing) เป็นการออกแบบนวัตกรรมผ่านกระบวนการที่เหมาะสมกับบริบทและทรัพยากร โดยการจัดการประชุมปรึกษาเพื่อเตรียมการมอบหมายงาน การมอบหมายงานให้กับผู้รับผิดชอบ มีผู้บริหารหรือครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องนำลงสู่การปฏิบัติ การติดตามงานที่ได้รับมอบหมาย และการนำนวัตกรรมนั้นไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบและประเมินนวัตกรรมทางการบริหาร (Checking) เป็นการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมและตรวจสอบ ติดตามการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพนวัตกรรมทางการบริหาร (Action) เป็นการจัดประชุมสะท้อนกลับในผลการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการประเมินเป็นประเมินผลปฏิบัติงานนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากภาพรวม ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการบริหารหรือสถานศึกษา โดยประเมินผลปฏิบัติงานของผู้ที่รับผิดชอบ และประเมินผลปฏิบัติการทั้งระบบ รวมถึงมีการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบการจัดการนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

เทคนิคการใช้วัตรกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA

สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2567) จากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “PA เสริมพลังการบริหาร สร้างครูสอนดี ผู้เรียนมีความสุข” ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 21 – 22 พฤศจิกายน 2566 ให้กับผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 60 ท่าน ที่ผ่านการคัดเลือกโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) จากผู้อำนวยการที่สมัครเข้าร่วมอบรมกว่า 2,000 คน จากทั่วประเทศ ในการจัดกิจกรรมตลอดสองวันนี้ Starfish Education ได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้วัตรกรรม 9 องค์ประกอบในการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA ซึ่งเป็นวัตรกรรมองค์ประกอบ 9 ด้าน เป็นเครื่องมือแห่งการปฏิรูปโรงเรียนทั้งระบบ เป็นโมเดลในการบริหารจัดการโรงเรียนที่ทาง Starfish Education ได้คิดค้นและนำไปใช้ที่โรงเรียนบ้านปลาขาว และมีการขยายผลไปยังโรงเรียนเครือข่ายมากกว่า 120 โรงเรียนทั่วประเทศ โดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนพิจารณาปัจจัยในเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้รับความรู้ ทักษะ และสมรรถนะแห่งศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA ซึ่งเทคนิคการใช้วัตรกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนมีองค์ประกอบ 9 ด้าน ดังต่อไปนี้

การขับเคลื่อนด้านการบริหารโรงเรียน : ผู้อำนวยการ มีปัจจัยหลัก จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ผู้นำ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบาย วิธีการสื่อสารกับทุกคนที่เกี่ยวข้องสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้าใจ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ทีมดำเนินงานและกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ได้รับการยอมรับสามารถทำหน้าที่ได้จริงตามบทบาทที่ได้รับและร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละเป้าหมาย

องค์ประกอบที่ 2 ชุมชน มีการกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ในการจัดการศึกษา และพัฒนาผู้เรียน บุคลากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการแบ่งปันประสบการณ์จากความเชี่ยวชาญ และสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนตามความสามารถ

องค์ประกอบที่ 3 บรรยากาศการเรียนรู้ มีการกำหนดข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานและแผนในการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ระยะสั้นและระยะยาว การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ป้ายนิเทศ พื้นที่ทำกิจกรรม มุมแสดงผลงาน แหล่งค้นคว้า มีการสำรวจความพึงพอใจในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และครอบคลุมถึงบรรยากาศทางด้านกายภาพ ทางใจ และทางสังคม

องค์ประกอบที่ 4 เทคโนโลยี โรงเรียนมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกำกับและติดตามผลการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ รวมไปถึงครูมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อการผลิตสื่อการเรียนรู้และสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้เท่าทันและสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 5 เป้าหมาย มีการกำหนดเป้าหมายรวม เป้าหมายย่อยในแต่ละด้าน ตัวชี้วัด ระยะเวลา ระบบในการติดตาม ประเมินผล พัฒนา รายงานผลอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานเป็นรายภาคเรียน หรือการดำเนินงานรายปี

การขับเคลื่อนด้านการสอน : ครู มีปัจจัยหลัก จำนวน 3 องค์ประกอบ คือ

องค์ประกอบที่ 6 หลักสูตรและการประเมิน เป็นการพัฒนาครู (Coach) เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและสามารถพัฒนาแผนการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ต่อผู้เรียน รวมทั้งสามารถเลือกใช้วิธีการในการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายสะท้อนถึงผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและทักษะที่ได้รับการพัฒนาได้อย่างแท้จริงและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ

องค์ประกอบที่ 7 รูปแบบและการปฏิบัติการสอน เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมครูให้สามารถจัด กิจกรรมการเรียนรู้ (Classroom) แบบบูรณาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ผ่านการใช้กระบวนการ STEAM Design Process เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานหรือการแก้ปัญหา เป็นฐานในการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 8 การพัฒนาวิชาชีพ เป็นการกำหนดนโยบายและกระบวนการในการเพิ่มพูน ความรู้และทักษะของครูอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยอาศัยการเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการเรียนรู้วิชาชีพ (PLC) และเครือข่าย (Network) เพื่อการพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพทั้งในและ นอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

การขับเคลื่อนด้านการเรียนรู้ : นักเรียน มีปัจจัยหลัก คือ

องค์ประกอบที่ 9 นักเรียน นักเรียนได้มีส่วนร่วมและสามารถลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้น นักเรียนจะต้องสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ รวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ สำคัญในศตวรรษที่ 21 ตามความสนใจ ระดับและรูปแบบสไตล์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ดังแผนภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เทคนิคการใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA
(สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2567)

บทสรุป

นวัตกรรมเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ สิ่งที่ทำขึ้นใหม่ หรือพัฒนาขึ้นใหม่ สิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา การใช้ความรู้ ความคิด คิดต่อยอดความคิดเก่า ความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ การใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ การเรียนรู้ การจัดการความรู้ องค์ความรู้ วิธีการ เทคนิค กระบวนการ การปฏิบัติ หลักการปฏิบัติ ระบบ รูปแบบ การกระทำ แนวคิด ทฤษฎี การใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่ ในลักษณะการสร้างสิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมถึงสื่อวัสดุ อุปกรณ์ ทรัพย์สินใหม่ๆ โดยมีความหมายสามนัยยะ ดังนี้คือ 1) เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อน หรือ 2) เป็นสิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่นำมาใช้ใหม่ หรือ 3) เป็นการนำนวัตกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาดัดแปลงให้ดีขึ้นแล้วนำมาใช้ใหม่

นวัตกรรมการบริหาร เป็นแนวคิด วิธี และรูปแบบใหม่ๆ ในการจัดการองค์กร การดำเนินงาน และการให้บริการ อันเป็นผลมาจากการสร้าง พัฒนาเพิ่มพูน ต่อยอด หรือประยุกต์ใช้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพประสิทธิผลและคุณภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ สำหรับนวัตกรรมการบริหารภาครัฐมีขอบเขตอยู่ภายใต้กรอบบทบาทและหน้าที่ของรัฐบาล ได้แก่ 1) นวัตกรรมเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ (Strategy/Business Concepts Innovation) 2) นวัตกรรมด้านสินค้าและบริการ (Service and product Innovation) 3) นวัตกรรมการให้บริการ/การส่งมอบงาน (Delivery Innovation) 4) นวัตกรรมด้านกระบวนการ และการบริหารองค์กร (Process and Organization Administration Innovation) 5) นวัตกรรมด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ (Process Interaction Innovation)

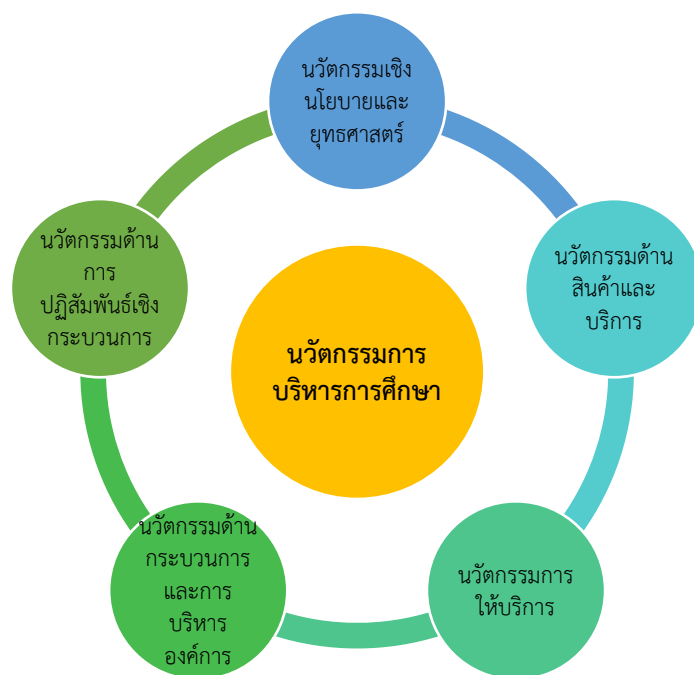
นวัตกรรมการบริหารการศึกษา เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางแนวคิด กระบวนการทำงาน หรือรูปแบบใหม่ๆ ในการบริหารจัดการโรงเรียนอันมาจากการสร้าง พัฒนา ต่อยอด หรือประยุกต์องค์ความรู้ที่อาจจะมาจากสาขาแขนงวิชาอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและคุณภาพในการบริหาร ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงนโยบายและยุทธศาสตร์ผ่านแนวคิดและการวางแผนที่สร้างสรรค์ 2) นวัตกรรมด้านสินค้าและบริการ ในที่นี้มุ่งพัฒนาสินค้า (ผู้รับบริการคือนักเรียน) และบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งมอบภาครัฐ 3) นวัตกรรมการให้บริการ/การส่งมอบงาน มุ่งปรับปรุงวิธีการและเส้นทางการให้บริการ 4) นวัตกรรมด้านกระบวนการและการบริหารองค์กร มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพและโครงสร้างองค์กรภายใน 5) นวัตกรรมด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ มุ่งปรับปรุงการมีส่วนร่วมและการสื่อสารภายในกระบวนการภาครัฐ

แนวคิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย 1) สนองความต้องการจำเป็นของประเทศที่เปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น 2) ไม่ให้ค่าใช้จ่ายบานปลาย และเพิ่มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ 3) ปรับปรุงการดำเนินงานและผลลัพธ์การบริการภาครัฐ รวมทั้งพิจารณานโยบายเดิมให้มีความก้าวหน้า 4) ใช้ศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับแนวคิดนวัตกรรม TRIZ เป็นแนวคิดใหม่สำหรับการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและกระบวนการ Sig Sigma โดยการคิดนอกรอบ ซึ่งมีหลักการ ดังนี้ 1) ผลลัพธ์อุดมคติ (Idealized Final Result) 2) น้อยแต่มาก (Less is More) 3) วิธีแก้ปัญหาที่มีอยู่แล้วแต่อยู่ในสาขาอื่น (Solutions already exist in fields remote from your own) 4) การค้นหาและการวิเคราะห์ความแตกต่าง (Search out and resolve the fundamental) 5) เส้นทางวิวัฒนาการ (Lines of Evolution)

กระบวนการจัดการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา เป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกแบบและวางแผนดำเนินการที่ให้ความสำคัญกับการมองความสำเร็จของนวัตกรรม ภายใต้การพิจารณา

ความเป็นไปได้ในการจัดสรรทรัพยากรและปัจจัยที่ส่งผลในสถานศึกษา มีความคล้ายคลึงกับวงจรคุณภาพการบริหารงานเชิงระบบ (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนการจัดการนวัตกรรมทางการบริหาร (Planning) 2) การดำเนินงานตามแผนการจัดการนวัตกรรม (Doing) 3) การตรวจสอบและประเมินนวัตกรรมทางการบริหาร (Checking) 4) การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพนวัตกรรมทางการบริหาร (Action)

เทคนิคการใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA นั้น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้วางหลักการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA เป็นเทคนิคการใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียน มีองค์ประกอบ 9 ด้าน ดังนี้ 1) การขับเคลื่อนด้านการบริหารโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการ มีปัจจัยหลักจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้นำ ชุมชน บรรยาการการเรียนรู้ เทคโนโลยี เป้าหมาย 2) การขับเคลื่อนด้านการสอน คือ ผู้อำนวยการ มีปัจจัยหลัก จำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักสูตรและการประเมิน รูปแบบและการปฏิบัติการสอน การพัฒนาวิชาชีพ 3) การขับเคลื่อนด้านการเรียนรู้ คือ นักเรียน มีปัจจัยหลักได้แก่นักเรียนได้มีส่วนร่วมและสามารถลงมือทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง โดยสรุปผลการศึกษาค้นคว้านวัตกรรมการบริหารการศึกษา ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 นวัตกรรมการบริหารการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร แสนสุข. (2561). นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดความมีชื่อเสียงขององค์กรที่มีผลต่อการระดมทรัพยากรทางการศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กীরติ ยศยิ่งยง. (2552). องค์กรแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติมา วรรณศรี. (2563). นวัตกรรมสู่การพัฒนาสถานศึกษา. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.

- จิระประภา อัครบวร. (2552). การบริหารความเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชนะ กสิการ. (2550). เทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ภัทรพร สุทธิรัตน์. (2567). การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก: โรงพิมพ์รัตนสุพรรณการพิมพ์.
- ฐานันท์ สีเนลิยว. (2564). การสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษา: กระบวนการคิดสู่นวัตกรรม. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- นวลชล สมบูรณ์สิน. (2564). รูปแบบการจัดการนวัตกรรมทางการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2567). การพัฒนาองค์การและการจัดการนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิล กรุ๊ป.
- พัชรพร อยู่เย็น, อภิญญา ภูมิโอบตา และศิริระ ศรีโยธิน. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นนวัตกรรม: กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ PUNN. เอกสารในการประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านการบริหารกิจการสาธารณะ ครั้งที่ 4 “การบริหารกิจการกิจการสาธารณะภายใต้ประเทศไทย 4.00. แหล่งที่มา <https://www.conference.kku.ac.th/colaimg/files/articles/b9e07-o-76-.pdf>. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2568.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2563). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วาสนา กิรติจำเริญ. (2567). นวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 learning Innovation 21st Century. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธพงศ์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย และประกอบ คุปรัตน์. (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 33(128), 49-65.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2567). เทคนิคการใช้วัตกรรมการองค์ประกอบ 9 ด้านในการบริหารจัดการโรงเรียนตาม วPA. แหล่งที่มา <https://starfishlabz.com/blog/1519>. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2568.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2549). พลวัตนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2549). สู่ยอดนวัตกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2550). รายงานผลการสำรวจขีดความสามารถด้านนวัตกรรมของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2550). สูดยอนนวัตกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2553). การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2562). Innovation for the Future นวัตกรรมเพื่ออนาคต. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2549). แนวทางการดำเนินโครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2555). แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 14(2), 117-128.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2565). การบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรมรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ไตรภพสกุล และชาคริต พิษณุางกูร. (2567). การจัดการนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ ณ พัทลุง. (2556). นวัตกรรมการบริหารงานภาครัฐ. แหล่งที่มา <https://mgronline.com/daily/detail/9560000067711>. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2568.
- Boumphrey, S. and Brehmer, Z. (2015). Megatrend Analysis. Putting the Consumer at the Heart of Bushiness. Report.
- Damanpour, F. (1987). The adoption of Technological, Administrative, and Ancillary Innovations: Impact of Organizational Factors. *Journal of Management*, 13, 675-688. <https://doi.org/10.1177/014920638701300408>
- Drucker, P.F. (1985). The Discipline of Innovation. *Harvard Business Review*, 80(8), 95.
- Drucker, P.F. (1993). *Post-Capitalist Society*. NY: Butterworth Heineman.
- Drucker, P.F. (1994). *Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles*. London: Heineman.
- DTI. (2004). *Succeeding Through Innovation. Creating Competitive Advantage Through Innovation: A Guide for Small and Medium Sized Businesses*. Department of Trade and Industry. London.
- Evan, W.M. (1966). Organizational Lag. *Human Organization*, 25, 51-53. <https://doi.org/10.17730/humo.25.1.v7354t3822136580>
- Herkema, S. (2003). A Complex Adaptive Perspective on Learning within Innovation Projects. *The Learning Organization*, 10(6), 340-346.
- Hipple, J. (2004). TRIZ: A New approach to Inventive Problem Solving. In: October.
- Lemon, M. and Sahota, P. S. (2003). Organizational Culture as a Knowledge Repository for Increased Innovation Capacity. *Technovation*.
- Perez-Bustamante, G. (1999). Knowledge Management in Agile Innovative Organizations. *Journal of Knowledge Management*, 3(1), 6-17.

- Rogers. E.M. (1995). Diffusion of Innovation. 4th ed. NY: The Free Press.
- Schilling, M.A. (2008). Strategic Management of Technological Innovation. 2nd Ed. NY: McGraw-Hill Education.
- Smits, R. (2002). Innovation studies in the 21th century: Questions from a user's Perspective. Technological Forecasting & Social Change, 69, 861-883.
- Utterback, J.M. and Abernathy, W. (1975). A Dynamic Model of Process and Product Innovation. Omega, 3(6), 639-656.